

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Zuzana Jabczunová

Námety na rozvoj tvorivosti na hodinách výtvarnej výchovy

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Zuzana Jabczunová

Kontakt na autora: Základná škola Petrovany 274, 082 53 Petrovany,
jabczunovazuzana@centrum.sk

Názov OPS/OSO: Námety na rozvoj tvorivosti na hodinách výtvarnej výchovy

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2014
IX. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Lenka Podbehlá

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

predstavivosť, motivácia, tvorivosť, zážitok, námet, rozprávka, výtvarná výchova, projektové vyučovanie, zážitkové učenie,

Anotácia

Práca je zameraná na osvedčenú pedagogickú skúsenosť z predmetu výtvarná výchova pre 1. stupeň základnej školy. V teoretickej časti sú uvedené pojmy, popisujúce vzťah k predmetu výtvarná výchova. Popisuje základne pojmy ako predstavivosť, fantázia, motivácia a tvorivosť. Ďalej sú v práci zhrnuté základne materiály a techniky ako aj vyučovacie metódy vo výtvarnej výchove. Praktická časť zahŕňa konkrétne námety na rozvoj tvorivosti vo výtvarnej výchove. Práca obsahuje praktické ukážky žiakov z hodín výtvarnej výchovy formou fotodokumentácie.

Akreditované programy kontinuálneho vzdelávania

Názov akreditovaného vzdelávacieho programu KV	Číslo akreditovaného vzdelávacieho programu KV
Rozvoj grafomotoriky pomocou výtvarných aktivít	61/2010 - KV
Rozvoj koordinačných schopností žiakov v primárnom vzdelávaní	87/2010 - KV
Rozvoj motoriky u žiaka v nultom ročníku	174/2010 - KV
Projektové vyučovanie v edukačnom procese	178/2010 - KV

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI	7
2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA	9
2.1 Predstavivosť a fantázia vo výtvarnej výchove	9
2.2 Motivácia vo výtvarnej výchove	9
2.3 Tvorivosť vo výtvarnej výchove	10
2.4 Ciele výtvarnej výchovy	11
2.5 Materiály a techniky vo výtvarnej výchove	12
2.6 Vyučovacie metódy vo výtvarnej výchove	13
3 NÁMETY NA ROZVOJ TVORIVOSTI NA HODINÁCH VÝTVARNEJ VÝCHOVY	15
3.1 Mozaika a mandala	15
3.2 Lietadielko	16
3.3 Tri prasiatka	18
3.4 Kaširovanie.....	21
3.5 Zábavné odlačky prstov	23
3.6 Vznášajúca loptička	25
3.7 Krúžiaci had	25
3.8 Hry na rozvíjanie tvorivosti vo výtvarnej výchove	26
3.9 Quilling	27
3.10 Pranostiky	29
3.11 Maľba čajom a kávou – krokodíl	30
3.12 Srdiečka pre mamičku	31
3.13 Ako sme si urobili Betlehem	32
ZÁVER	35

ÚVOD

Tému tejto práce som si zvolila preto, lebo mi pripadala veľmi zaujímavá nielen z pohľadu učiteľa, ale aj žiaka. Zaujímavá je preto, že využíva aktivity žiakov k získavaniu poznatkov. Deti na 1. stupni základnej školy sa dobre motivujú a ľahko sa nadchnú pre najrôznejšie činnosti. Na tomto základe sa potom odvíja ich hľadanie, objavovanie a záujem, ktorý by mal vyústiť k dosiahnutiu stanoveného výchovno vzdelávacieho cieľa.

Učitelia na 1. stupni základnej školy sú zvýhodnení v tom, že vyučujú vo svojej triede väčšinu predmetov. Predmet výtvarná výchova prešiel v posledných rokoch veľkým vývojom. V súčasnej dobe je snaha o väčšiu podporu rozvoja tvorivého myslenia. Každý žiak by mal mať možnosť sa výtvarne vyjadrovať, podľa svojich schopností. Učitelia by si mali uvedomiť, že cieľom výtvarnej výchovy nie je len naučiť deti kresliť, alebo maľovať, ale je dôležité hľadať cesty detského výtvarného vyjadrenia.

Cieľom práce je prezentovať konkrétne námety na rozvoj tvorivosti vo výtvarnej výchove na 1. stupni základnej školy. Niektoré námety budú obsahovať prierezové témy. Jednotlivo vypracované výtvarné námety môžu poslúžiť ako inšpirácia pre pedagógov. V praktickej časti sa zaoberám konkrétnymi výtvarnými činnosťami (námetmi), ktoré boli realizované na 1. stupni základnej školy. Každý tematický okruh obsahuje časovú dotáciu, pre aký ročník je činnosť pripravená, aké ciele majú tieto činnosti priniesť, postup a moju pedagogickú skúsenosť. Všetky činnosti som realizovala priamo s deťmi, preto je u väčšiny tém vložená fotodokumentácia s vlastnoručnými výtvormi detí.

1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

Práca prináša metodický materiál, ktorý je určený predovšetkým učiteľom, žiakom primárneho vzdelávania podľa ISCED 1, na vyučovaní výtvarnej výchovy.

Špecifikácia cieľovej skupiny:

Kategória	- učiteľ
Podkategória	- učiteľ primárneho vzdelávania
Vzdelávacia oblasť	- umenie a kultúra
Typ školy	- základná škola, primárne vzdelávanie
Ročník	- 1-4. ročník
Vyučovacie predmety	- výtvarná výchova - dramatická výchova - hudobná výchova - prírodoveda - pracovné vyučovanie - environmentálna výchova

Cieľ OPS - Cieľom práce je poskytnúť učiteľom výtvarne výchovy na 1. stupni základnej školy dostatok metodického materiálu, praktické príklady, aktivity na rozvoj tvorivosti, oboznámenie s netradičnými výtvarnými technikami a poukázanie na využitie odpadových materiálov.

Východiská OPS - Implementácia OPS si nevyžaduje technické vybavenie školy.

Vymedzenie kompetencií - Prostredníctvom zážitkov a dobrodružstva z tvorby podporovať sebavyjadrovanie, rozvíjať vnímanie, intuíciu, fantáziu. Výtvarnými aktivitami rozvíjať duševný a citový svet žiakov. Rozvojom výtvarných schopností vyjadrovať svoje predstavy. Aktivitami a cvičeniami vzbudzovať u detí záujem o výtvarnú výchovu. Nevyhnutnosťou je aktívne zapájanie žiakov na vyučovacích hodinách.

2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Úlohou a cieľom výtvarnej výchovy je prebúdať v deťoch tvorivosť a vlastnú predstavivosť, obsahom je výtvarný proces. Výtvarná výchova vedie k výtvarnému rozvíjaniu myšlienok na základe stretávania sa s výtvarnými prostriedkami, rozvíja nielen výtvarné zručnosti, odovzdáva výtvarné poznatky a učí deti rozumieť umeniu. Vo výtvarnej výchove je dôležitá komunikácia, aktívna činnosť, pochopenie a poznávanie výtvarných prostriedkov. Porozumenie prichádza práve cez činnosti, ktoré sú cestou k pochopeniu a uvedomeniu si umeleckého diela. Práca s rôznym materiálom, pomôckami, experimentovanie, to všetko vedie k rozvoju kreativity, tvorivosti, rozvoju vlastnej fantázie a predstavivosti.

2.1 Predstavivosť a fantázia vo výtvarnej výchove

Každá výtvarná činnosť súvisí s predstavivosťou a fantáziou. Pre rozvoj fantázie je dôležité, aby sme deti učili všímať si okolitý svet a pozorovať ho. Obohatia si tým svoje vnútorné videnie o nové podnety a obrazy. Tieto podnety sú dôležité pre ich predstavivosť. Preto je dobré, keď sa okolo seba pozorne dívajú a premýšľajú pritom. Ľudia si vytvárajú rôzne predstavy, a to aj takých vecí, ktoré nikdy nevideli alebo sú dokonca neviditeľné. Predstavy môžu mať rôzny charakter. Najčastejšie sú také, ktoré oživujú už známe javy, ktoré sa nám vybavajú v pamäti. Veľký význam majú aj predstavy, ktoré využívajú fantáziu. Fantázia sama o sebe je nevyhnutná pre život každého človeka. Bez nej si život nevieme predstaviť.

2.2 Motivácia vo výtvarnej výchove

Úlohou učiteľa je žiakov predovšetkým aktivizovať a motivovať. Učiteľ sa snaží žiakov motivovať vedome - navodzovaním čo najlepších podmienok a podnetov, ako aj nevedome - spôsobom individuálnej interakcie s jednotlivcami. Aktivizácia znamená predovšetkým usmerňovanie aktivít žiakov. Motivácia je považovaná za súbor pohnútok, ktorá žiaka aktivuje k nejakému správaniu a konaniu. Je to teda taká hnacia sila, ktorá žiaka ženie k uspokojovaniu nenaplnených potrieb a vedie k dosiahnutiu osobných a organizačných cieľov. Motív je vnútorná pohnútko. Motiváciu rozlišujeme na vnútornú (čo sami chceme) a vonkajšiu (vyvolanú podnetmi, stimulmi). Trvalejšia býva spravidla motivácia vnútorná. Pokiaľ však prestane podnet pôsobiť, časom sa motivácia utlmuje.

Motivácia sa dá rozdeliť na pozitívnu a negatívnu. Medzi pozitívne formy motivácie sa dá zaradiť odmena, pochvala, vzor rodičov, alebo autorita učiteľa. Pochvala je jednou z najčastejšie používaných spôsobov hodnotenia a motivácie detí už od útleho veku. Pochvala od rodičov alebo učiteľa je pre dieťa veľmi cenná. Je potvrdením, že činnosť alebo zadanú úlohu zvládol. Dieťa alebo žiak má okamžitú spätnú väzbu o správnych výsledkoch svojej činnosti. Mala by teda prísť okamžite po splnení, alebo vykonaní úlohy, aby pocit uspokojenia motivoval k ďalšej činnosti.

Motivácia je dôležitou a významnou časťou hodiny výtvarnej výchovy. Zahŕňa metódy slovné, názorné, demonštračné, ktoré pôsobia aj na ostatné zmysly dieťaťa. Vnímanie hovoreného slova, alebo názoru nielen dieťa motivuje, ale zároveň vytvára prostredie pre výtvarnú činnosť. Vo výtvarnej výchove motivácia navodzuje prvotné predstavy, kladné pocity. Cílená a zaujímavo volená motivácia u žiaka vzbudzuje záujem

a zvedavosť, napomáha zvyšovať jeho úsilie. Pozitívne pôsobí na jeho sebavedomie. Dobre volená motivácia vychádza z prirodzených potrieb dieťaťa, jeho záujmu o všetko nové (primárna motivácia), prechádza k aktivizujúcej stimulácii smerujúcej k dosiahnutiu plánovaného cieľa, výsledku činnosti dieťaťa (sekundárna motivácia).

Motivácia je teda nástrojom navodenie záujmu dieťaťa k danej tvorivej činnosti, k chuti a odvahe experimentovať. Predpokladá pedagóga, ktorý je svojím predmetom zaujatý. Motivovať žiakov však neznamená iba navodiť atmosféru k danej téme. Vhodne volené metódy práce, ktoré deti dobre prijímajú, umožňujú žiakom spoznávať nielen vlastné tvorivé schopnosti, ale aj formovať schopnosť sebavyjadrenia. Aktivita dieťaťa, zaujatého vlastnou prácou, je veľkým prínosom pre jeho kognitívne, psychomotorické a afektívne zručnosti. (Petty, 2006).

2.3 Tvorivosť vo výtvarnej výchove

Každý z nás má v sebe schopnosť tvorivosti a umeleckého prejavu už od samého detstva. U niektorých detí si rodičia alebo pedagóg všimnú, že sú dokonca v tejto oblasti nadané, a preto sa snažia u nich postupne tento talent rozvíjať. Ale môžeme sa stretnúť i s výnimočnými talentami, ktoré sa v tejto oblasti dokážu presadiť samy. Dokladom toho sú známe tvorivé osobnosti. Tie sa vo vhodnom tvorivom prostredí sústreďujú na svoje silné stránky. Môžeme povedať, že talentovaní ľudia potrebujú kratší čas na to, aby dosiahli rovnaké výsledky, ako menej nadaní. Tvorivosť je vlastná všetkým ľuďom. Väčšina ľudí si svoje tvorivé schopnosti ale vôbec neuvedomuje. Myslia si, že táto oblasť je určená iba talentovaným ľuďom. Tvorivosť je však zárukou toho, aby rozvoj osobnosti nebol jednostranný. Výtvarná výchova má schopnosť formovať človeka.

Problematika tvorivosti je dnes veľmi aktuálna. Na jednej strane nám naša moderná doba prináša mnoho podnetov pre jej rozvoj, na strane druhej dochádza k jej obmedzovaniu. Deťom často nie je umožnené, aby rozvíjali aktivity z vlastnej iniciatívy a mohli tak realizovať svoje nápady. Veľakrát sa tak stávajú konzumentmi a ich tvorivosť je výrazne obmedzovaná. Tvorivosť môžeme chápať nielen ako proces sebautvárania osobnosti žiaka, ale má vplyv aj na osobnosť učiteľa. Mnohokrát sa ľudia domnievajú, že tvorivosť je prítomná iba tam, kde sa niečo viditeľného vytvára. V skutočnosti ju vnímame ako proces, pri ktorom síce môže vzniknúť niečo nové, ale tiež je to spôsob riešenia určitých problémov. Jasné však je, že patrí medzi základné potreby každého človeka. Pomáha človeku vhodne reagovať na najrôznejšie situácie v jeho živote. Výchova detí k tvorivosti je hlavne to, že ich zámerne vedieme k činnostiam, pri ktorých si môžu vyskúšať nové prístupy k problémom a spôsobu ich riešenia

Tvorivosť je prirodzenou interakciou dieťaťa s okolitým svetom. Môžeme povedať, že je čiastočne spojená aj so sebaúctou a sebadôverou človeka. Možno ju u žiakov rozvíjať pomocou rôznych myšlienkových postupov a vhodne položených otázok. Najčastejšie sa k tomu využíva problémová úloha, ktorá vyžaduje duševnú prácu dieťaťa. Vyučovací predmet výtvarná výchova nám poskytuje veľké množstvo možností na rozvoj tvorivosti. Predovšetkým prostredníctvom citlivosti k vlastnej činnosti a k vlastnému zážitku. Žiaci môžu počas tvorivého procesu prinášať nové originálne riešenie, voliť nové postupy a kombinovať aj vedomosti získané z rôznych predmetov. (Atkinson, 2003).

Tvorivosť by mala byť vlastná aj všetkým pedagógom. K tomu, aby u žiakov rozvíjali ich tvorivosť, je nutné, aby bolo vyučovanie žiakov dostatočne pestré a žiakom bolo poskytované dostatočné množstvo podnetov k tvorivej činnosti. V pedagogickej práci je tiež potrebná na riešenie rôznych problémov a situácií, ktoré nám prináša moderná doba. Tvorivý pedagóg by mal byť preto dostatočne vzdelaný a pedagogicky zdatný. Vždy by si mal byť vedomý toho, že jeho činnosť musí vždy žiakov viesť k efektívnym výsledkom. Jeho úlohou by malo byť pomôcť deťom pochopiť ich vlastné vnemy, zážitky a skúsenosti a na ich základe ich priviesť k tvorivej práci. Každý tvorivý učiteľ by mal mať schopnosť vidieť veci novým spôsobom, z iného uhla pohľadu a zároveň by mal vedieť hľadať nové a tvorivé spôsoby riešenia.

Znaky tvorivého správania žiaka :

- otvorenosť voči svojmu prostrediu
- zvedavosť, túžba po poznaní - počas vyučovania kladie učiteľom často otázky
- hravosť, žiak s učivom experimentuje namiesto toho, aby si ho mechanicky zapamätal
- samostatnosť v práci
- flexibilita pri vnímaní, v myslení a obzvlášť vo fantázii
- zmysel pre humor
- tvrdohlavosť, vytrvalosť
- silná tendencia k sebaaktualizácii
- umenie zovšeobecňovať a robiť závery
- riešenie problémov viacerými spôsobmi a postupmi
- veľa odvahy
- schopnosť správne konať v nejasnej situácii
- netradičné prístupy, nekonvenčné nápady, riešenia
- náznaky impulzivnosti
- ochota riskovať, vybrať si ťažšiu úlohu

Ak nebudú učitelia tvoriví, nemôžu tvorivosť rozvíjať. Tvorivosť, ktorá je tak dôležitá pre vyučovanie výtvarnej výchovy. Všetky dnešné kompetencie zaoberajúce sa vzdelávaním zdôrazňujú rozvoj tvorivosti. Definície tvorivosti sú však rôzne. Rysom tvorivosti však bezpochyby je vnútorná potreba meniť dané, zabehnuté, túžba experimentovať a niečo pretvoriť. Vo výtvarnej výchove by sme nemali brániť experimentom, určitú nekonvenčnosť a originalitu by sme mali podporovať. Dôležitým podnetom na vyvolanie túžby tvoriť, vymýšľať niečo nové, je motivácia, teda nejaký podnet. Takýto podnet má vyzvať k túžbe pracovať s daným problémom. V praxi výtvarnej výchovy to znamená, že podnetom k tvorbe by mala byť motivácia. Motivačná časť na začiatku vyučovacej hodiny je preto veľmi dôležitá. Žiak si pri nej buduje vlastné riešenie problému, plánuje výtvarný proces a vkladá tak do neho nezameniteľný rukopis. Priaznivými faktormi správnej motivácie je pokoj, možnosť sústrediť sa, žiadny stres. Dôležitým bodom tvorivého procesu je pravidlo, ktoré by sme mali mať vždy na pamäti: pri tvorivých činnostiach je každé riešenie správne. (Atkinson, 2003).

2.4 Ciele výtvarnej výchovy

Hlavným cieľom výtvarnej výchovy je žiakov viesť k osvojeniu si výtvarných zručností a techník tak, aby rozvíjali svoju fantáziu a priestorovú predstavivosť. Výtvarná výchova sa usiluje o to, aby žiaci získali praktické a teoretické poznatky o maľbe, kresbe,

grafických technikách, o práci s rôznymi materiálmi, o modelovaní a priestorovej tvorbe. Dôležité je klásť dôraz na zmysel pre originalitu a vlastnú tvorbu. Výtvarná výchova má žiakom ukázať cestu k porozumeniu, pochopeniu a k sebvýjadreniu. Cieľom je tiež rozvíjať a prehĺbovať vzťah žiakov k výtvarnému umeniu, k celej oblasti výtvarnej kultúry. Žiaci by mali získať tiež predstavu o historickom vývoji výtvarného umenia. V neposlednom rade by žiaci mali byť schopní získané poznatky a zručnosti využiť vo svojom vlastnom živote. Ďalšími cieľmi výtvarnej výchovy sú obohatiť žiaka o významné zmyslové skúsenosti predovšetkým zrak a hmat. Prispieť k rozvoju motorických schopností, predovšetkým jemnej motoriky ruky. Učiť žiaka pozorovať svet okolo seba, podporovať rozvoj predstavivosti a fantázie. Podporovať rozvoj estetických postojov, prežívanie a hodnotenie skutočnosti. Cieľom je tiež prinášať tvorivou aktivitou deťom radosť. (Černá, 2002).

2.5 Materiály a techniky vo výtvarnej výchove

Spôsoby výtvarného vyjadrovania využívajú najrôznejšie techniky a materiály. K základným technikám patrí (kresba, maľba, modelovanie, ...). K bežným materiálom, ktoré žiaci využívajú, patrí (papier, textil, modelovacie hmoty - plastelína, modurit, cesto...). Prostredníctvom týchto techník a materiálov sú pre žiakov pripravené základné podmienky pre výtvarnú činnosť. Žiak sa môže ďalej učiť, ako zaobchádzať s výtvarnými nástrojmi, ako použiť výtvarnú techniku a materiál. Voľba techniky a materiálu závisí na námete a na výtvarnej vyspelosti žiaka.

Kresba je dnes jedna z hlavných výtvarných lineárnych techník. Skôr slúžila ako náčrt pre maľbu, dnes je však považovaná za samostatné dielo. Kresliarske techniky rozdeľujeme na suché, alebo mokré. Najčastejšie sa pri kresliarskej technike používa papier rôznych rozmerov s vhodnou úpravou. Baliaci papier, alebo farebný prírodný papier, ktorý je vhodný pre silnejšie kresliarske stopy. Grafický, kladivkový papier je najvhodnejší pre kresbu perom. Kresliacimi materiálmi sú (tuha, uhol, rudka, pastely - suchý alebo voskový, tuš). Nástroje pre kresbu sú nasledujúce (ceruza, drievko, trstina, oceľové pero, štetec ...). Kresbu tušom, alebo ďalším materiálom možno doplniť kreslením na navlhčený papier. Maľba a maliarske techniky používajú farbu, ktorá je nanášaná vo vrstvách.

Maliarsku techniku rovnako ako kresliacu techniku rozdeľujeme na suchú a mokrá, podľa toho či sa farebné pigmenty rozpúšťajú vo vhodnom rozpúšťadle alebo či sa maľuje priamo na suchý podklad. Medzi suché techniky zaradíme (maľbu pastelkami, farebnými kriedami a maľbu voskovým a suchým pastelom). Do mokrých maliarskych techník patrí (maľba temperou - najrozšírenejšia technika, maľba akvarelom, olej, maľba acrylovými farbami). Nástroje, ktoré sa používajú pri maľbe, sú (štetce, umývacie hubky, ale môžu to byť aj prsty).

Modelovanie zahŕňa prácu s hlinou (sochárskou, keramickou, tehľarskou), moduritom, cestom, alebo plastelínou. Modelovať možno otláčaním, vytláčaním, vyrývaním, vrstvením, dľabaním, uberaním a pridávaním hmoty.

Priestorová tvorba zahŕňa prácu s papierom, textilom, sadrou, drevom, kovom. V priestorovej tvorbe je pre žiakov dôležitý materiál, ktorý môžu skúmať a experimentovať s ním. Grafika je ďalšia technika, ktorú možno vo výtvarnej výchove

využiť. V škole sa však realizuje ťažšie, pretože škola musí mať k dispozícii xerox a počítač. (Atkinson, 2003).

2.6 Vyučovacie metódy vo výtvarnej výchove

Vo výtvarnej výchove je výber vyučovacích metód dôležitý, odvíja sa od toho, akú činnosť si učiteľ pre žiakov pripravil. Výber metód teda závisí na námete a technike. Ďalej sa výber odvíja od veku žiakov a od výberu materiálu. Vo výtvarnej výchove je možné využiť všetky všeobecne používané metódy. Učiteľ metódy vyberá tak, aby podporil záujem žiakov o výtvarnú činnosť a udržal si ich pozornosť. Vďaka nim vytvára uvoľnenú a tvorivú atmosféru. Učiteľ môže jednotlivé metódy vhodne kombinovať.

Vyučovacie metódy:

- Samostatná práca žiakov. Táto práca má trvať pri výtvarnej aktivite najmenej 30 minút. Pri dvojhodinovke 2/3 celkového vyučovania.
- Vysvetľovanie a objasňovanie je ďalšia metóda, ktorá sa najčastejšie uplatňuje pri tom, kedy sa žiaci učia nové pojmy, techniky.
- Rozhovor je univerzálna, ale veľmi náročná metóda vo výtvarnej výchove. Uplatňuje sa vo všetkých etapách poznávacieho procesu, aktivizuje a motivuje žiakov. Môžeme sa s ňou stretnúť pri experimentálnej činnosti s výtvarným materiálom a technikou.
- Predvádzanie (demonštrácia) je základom pre realizáciu názorného vyučovania. Uplatňuje sa hlavne u mladších žiakov a pri ukážke novej techniky, ovládání pracovných nástrojov. Tiež je vhodné metódu demonštrácie použiť pri hodnotení, keď taktne porovnávame diela.
- Exkurzia je ďalšou vhodnou metódou pre vyučovanie vo výtvarnej výchove. Jedná sa o exkurzie výstav, múzeí atď.
- Výtvarný experiment je metódou, pri ktorej žiaci získavajú skúsenosti s výtvarnými prostriedkami a materiálmi. Je to metóda, ktorá sa radí k úvodu daného učiva.
- Výtvarná hra - je na samom začiatku výtvarného tvorenia dieťaťa. Jedná sa o samovoľné poznávanie výtvarných prostriedkov a materiálov prostredníctvom hry, ktorá má jednoduché pravidlá.
- Cvičenie - táto metóda je považovaná za základ upevňovania vedomostí a zručností. Vo výtvarnej výchove táto metóda umožňuje žiakom použiť v určitých problémových situáciách informácie a skúsenosti získané v predchádzajúcej činnosti.
- Metóda opakovania je blízka metóde upevňovania vedomostí a zručností. Vo výtvarnej výchove sa najviac uplatňuje metóda ústna pri rozhovore učiteľa so žiakom. (Petty, 2006).

3 NÁMETY NA ROZVOJ TVORIVOSTI NA HODINÁCH VÝTVARNEJ VÝCHOVY

3.1 Mozaika a mandala

Cielová skupina: 2-3. ročník

Ciel: Rozvíjať čítanie pre kombinovanie farieb. Naučiť sa kresliť jednoduché vzory.

Časová dotácia: 45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Papier, plátno, pastelky, akrylové vodové farby, fixky, flitre. Pre mladších žiakov som predtlačila predlohy.

Postup: Pre výrobu mozaiky sme využili staré a použité viečka na zaváranie. Do viečok sme natlačili plastelínu a do nej sme vtlačali drobné predmety ako napríklad fazuľky, šošovicu, cestoviny, tie sme rôzne namalovali, sypali piesok, soľ, kamienky. Mozaiky sú menej náročné na spracovanie, poskytujú však množstvo podnetov na tvorbu a konštrukciu, nie je potrebné ich fixovať špeciálnym spôsobom. Žiakom výroba mozaiky sprostredkuje nenahraditeľné zážitky pri tvorení vlastných obrazcov, žiak je nútený zvoliť si svoj materiál, pracovať s ním a vyjadriť svoju myšlienku, pocity. Snaží sa zachytiť plošný obraz a vytvoriť mozaiku, dbá na hustotu, líniu, nadväzovanie, kríženie či vrstvenie materiálov.

Mandala je okrúhly obraz, ktorý do priestoru vyžaruje harmonické vibrácie. Maľujú ich deti, amatéri aj profesionálni výtvarníci. Ako podklad je najlepší umelecký kartón hrúbky 1,2 milimetra. Pred maľovaním je najlepšie natrieť kartón akrylovou farbou svetlým odtieňom. Akrylové farby majú tú výhodu, že rýchlo schnú, okolo 10 minút. Vzor mandaly začíname kresliť ceruzkou. Uhlopriečkou zistíme stred štvorca a kružidlom narýsujeme kružnicu a ďalšie sústredné kružnice. Potom voľnou rukou kreslíme vzory do kružníc, napríklad vlnky, kvety, vodu a podobne. Podľa čínskej filozofie sa používajú vzory piatich základných prvkov:

Tabuľka 1 Prvky mandaly

VODA		čierna	tmavomodrá	svetlomodrá	
DREVO		svetlozelená	tmavozelená	tyrkysová	
OHEŇ		červená	ružová	fialová	
ZEM		žltá	oranžová	hnedá	
KOV		biela	zlatá	strieborná	medená

Prameň: Vlastný návrh

Kontúry sme maľovali farbami na sklo, alebo čiernou fixkou. Ornamenty a vzory vodovými farbami, alebo anilínovými farbami. Pri kreslení mandaly sme sa snažili tvoriť vlastné vzory, počúvali sme relaxačnú hudbu, vytvorili sme si príjemnú atmosféru. Pri kreslení rukou môžu vzniknúť v mandale chyby, ktoré ale nie sú nedostatkom mandaly a môžu sa kľudne opakovať. Mandala je jedinečný spôsob sebavyjadrenia. Je aj akousi metódou uvoľnenia blokov, je návratom k vnútornej rovnováhe a tvorivosti. Je nástrojom sebavyjadrenia cez farby a tvary a spája nás s intuíciou. Pri práci sme zažili deň plný zábavy a kreativity.

Obrázok 1 Mandala 1
Prameň: vlastný archív

Obrázok 2 Mandala 2
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Spontánna a tematická výtvarná tvorba prináša mnoho poznatkov o vnútornom svete žiaka. Ponúkla som žiakom, aby si vybrali z rôznych materiálov, vzorov, farieb a pomôcok. Pri práci som im pomáhala jednoduchými inštrukciami. Pri práci mohli vnímať upokojujúcu hudbu so zavretými očami. Pomohlo im to umocniť zážitok. Takýmto vnímaním sa obohacuje ich tvorivosť a fantázia pri objavovaní vzorov a farieb. Je veľmi dôležité, aby bol na záver vedený takzvaný reflektívny dialóg. Cieľom dialógu je, aby si žiaci všimli súvislosti svojej tvorby a prežívania, aby sme o tom spoločne diskutovali. Otázky by mali byť otvorené, nie uzavreté, mali by nabádať k zamysleniu sa, hľadať rozdiely, podobnosti, zaujímavosti. Nepodsúvame vlastné interpretácie a hodnotenia.

Námety na diskusiu:

- Ako sa ti tvorilo?
- Ako si sa cítil?
- Ako vnímaš svoj obrázok?
- Chcel by si niečo upraviť?
- Aký máš z neho pocit?
- Ako sa ti páčil námet?
- Aké farby sa ti najviac páčia?
- Tvorilo sa ti ľahko, alebo ťažko?

Aby to bolo ešte zaujímavejšie, žiaci si nastúpili pred tabuľu. Zadala som im úlohu: Zoskupte sa podľa toho, ktoré mandaly by mohli tvoriť rodinku. Žiaci sa zoskupovali podľa toho, aké farby použili.

Ďalšie úlohy:

- Vymysleli svojej mandale meno. (Lúka, Čistá myseľ, Láskavý pohľad, Motýlie krídla, Úsmev, Čarovná pieseň, Malá morská víla)
- Vymysli o nej príbeh - domáca úloha

Pre zručnejších je ďalším námetom výroba sypanej mandaly z farebného piesku.

3.2 Lietadielko

Cieľová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: Priestorové vyjadrenie objektu.

Ciele: Kognitívne - vedieť vyjadriť a priestorovo stvárniť lietadlo. Aplikácia vedomostí z oblasti matematiky a geometrie - rysovanie rovinných útvarov (trojuholník, lichobežník, valec a pod.)

Afektívne - podporovanie tvorivosti a samostatnosti.

Časová dotácia: 45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Kúsky nastrihaných kartónových škatúl, pravítko, nožnice, ceruza, kružidlo, lepiaca páska, lepidlo, rolky z toaletného papiera, farby.

Motivácia: Vedieť si z odpadových materiálov zhotoviť vlastný model lietadla, rakety.

Postup: V triede so žiakmi pripravím prostredie. Spojíme si lavice, aby sa nám lepšie pracovalo. Pripravíme pomôcky – kartóny, lepidlo, ceruzky, pravítko, lepiace pásy. Určite ste už videli lietadlo, alebo raketu. Chlapci majú doma rôzne stavebnice z lega. Dnes si zhotovíme vlastný model lietadla, alebo rakety.

Úloha :

Z akých časti sa skladá lietadlo?

- Motor, krídla, chvost - nos lietadla, radarová špička rakety, podvozok, kolesá, palivová nádrž.

Rozdám žiakom časti kartónov, rolky toaletného papiera. Úlohou je podľa vlastnej predstavy vyrobiť si svoje lietadlo, raketu. Strihajú trojuholníky - rolky použijú na trup a pod.

Obrázok 3 Krídla
Prameň: vlastný archív

Obrázok 4 Lietadielko 1
Prameň: vlastný archív

Obrázok 5 Lietadielko
Prameň: vlastný archív

Obrázok 6 Lietadielka
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Žiaci pracovali samostatne. Šikovnejší chlapci urobili nákres kostry lietadla na tabuli. Žiaci tvorili podľa vlastnej predstavy. Výrobok nie je náročný na prípravu, avšak dievčatám som pomáhala pri realizácii a lepení krídel. Zručnejší žiaci vyrobili veľmi pekné výrobky, ktoré si vystavili na svojej výstavke. Pre bezpečnosť pri práci som upozornila žiakov na opatrnosť pri strihaní kartónu a narábaní s nožnicami.

3.3 Tri prasiatka

Cieľová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: Kresba, maľba, stavba. Umiestňovanie vo formáte.

Ciele: Kognitívne - aktívne zoznámenie sa s rôznymi výtvarnými technikami, aplikácia vedomosti z iných oblastí – výtvarnej, hudobnej a dramatickej výchovy.

Afektívne - rozvoj organizačných schopností a kolektívnej spolupráce, podporovanie samostatnosti a kreativity žiakov.

Psychomotorické - hranie rolí, vedieť sa pohybovať po priestore, ovládanie gesta, mimiky.

Časová dotácia: 45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Veľký hárok papiera, farebný piesok, vodové farby, kúsky kartónov zo škatúl, lepidlo, štetce, nožnice, lepiaca papierová páska.

Motivácia: Výstavka - prezentácia na chodbe školy pre žiakov materskej školy - pri zápise do prvého ročníka. So žiakmi sedíme v kruhu na koberci. Začnem rozprávať rozprávku o troch prasiatkach. Ďalej rozprávajú žiaci tak, že každý žiak povie jednu vetu z rozprávky. Potom nasleduje motivačný rozhovor o rozprávke „Tri prasiatka“ - Aké domčeky si postavili tri prasiatka?

Postup: Žiakov rozdelím do troch skupín. Každá skupina pracuje pri jednom stanovišti, ktoré vopred pripravím.

1. skupina - stavba zo slamy (piesku)
2. skupina - stavba z dreva
3. skupina - stavba z tehál

Žiakov oboznámim s výtvarnými technikami.

1. skupina - práca s farebným pieskom, lepenie na papier. Keďže sme nezohnali slamu, vymysleli sme si techniku lepenia piesku. Žiaci majú pripravený veľký hárok papiera (starý plagát z druhej strany), štetce, lepidlo a ceruzky. Zadáť úlohu pre prvú skupinu. Vašou úlohou je nakresliť ceruzou domček pre prvé prasiatko. Následne budete plochy natierať lepidlom a vysypávať pieskom. Úlohy si môžete rozdeliť. Sypte tak, ako keby ste solili. Farebné plochy môžete strieďať. Príprava farebného piesku (soli): Pomocou farebnej kriedy, ktorú rozdrvíme, o farbíme piesok (poprípade soľ).
2. skupina - práca - koláž drevených špáradiel, špajli, paličiek. My sme použili paličky z nanukov. Váš domček je z dreva, budete ho stavať teda z drevených materiálov. Žiaci majú pripravený hárok papiera, vodové farby, lepidlo. Vaša úloha je nakresliť kontúry domu ceruzou, následne ho vymaľujete vodovými farbami. Nakoniec ho vyzdobíte drevenými „trámami, doskami“. Môžete tak zvýrazniť okná, dvere, strechu a podobne tak, že lepidlom lepíte drevené špáradielá, špajle a paličky.

3. skupina - stavba domu - mozaika z kúskov kartónov. Dom nakreslite ceruzou, strechu, okná a dvere vymaľujte vodovými farbami. Nakoniec dozdobíte dom nastrihanými kúskami (tehly) z kartónov. Vopred som žiakom nastrihala tehly veľkosti asi 5x2 cm z kartónov. Kartóny (čiže tehly) nalepte na svoj domček. Žiaci pracujú podľa pokynov po skupinách. V jednej skupine sú 3 – 4 žiaci. Do práce nezasahujem, nechám ich, aby tvorili podľa fantázie. Keďže už sme pracovali niekoľkokrát na rôznych projektoch, moji žiaci spolupracujú, diskutujú a radia sa. Počas práce panuje tvorivá atmosféra. Mojou úlohou je radiť im v technike a postupe.

Moja pedagogická skúsenosť: Záujem o výtvarnú tvorbu je jedným z hlavných problémov vyučujúceho na výtvarnej výchove. Jednou z možností je žiakov zaujať vhodnou motiváciou a prebudiť tak aktívny záujem o umenie a samotnú tvorbu. Veľmi dôležitou úlohou je aj umožniť žiakom vyhľadávanie a spracovávanie informácií, hľadanie vhodných materiálov. Náročnosť projektu bola v príprave a organizácii. Vopred som pripravila všetky pomôcky, premyslela organizačne postup a úlohy. Rozprávku žiaci poznajú. Do skupín som ich zadelila podľa schopnosti tak, aby v každej skupine boli žiaci zruční, i tí menej zruční, aktívni i menej aktívni. Počas práce žiaci tvorili podľa vlastnej predstavy, aktívne sa dohadovali ako má domček vyzeráť, ako ho dozdobia. Pre mňa bolo dôležité ustriechnúť časové dotácie, aby dlho nekreslili, nemaľovali a pod. Najviac času venovali zdobeniu. Je nenáročné sypať piesok a „kresliť“ ním. Lepenie išlo lepšie. Je potrebné použiť dobré disperzné lepidlo. Chlapci „stavali“ z kartónov a lepili „tehly“. Veľmi ich to zaujalo a prišli s nápadom postaviť trojrozmerný dom.

Otázka: Ako sa chová domček z piesku?

Odpovede: Je to nestabilný materiál, podmyje ho voda, sfúkne ho vlk.

Otázka: Je drevený domček pevnejší?

Odpovede: Áno je pevnejší, ale sfúkne ho vietor aj vlk, časom zhnije.

Otázka: Ktorý domček je najpevnejší?

Odpovede: Z tehly, kameňa, kvádrov, betónu a pod.

Pri maľovaní žiaci použili pestré pastelové odtiene žltej, modrej, červenej a hnedej. Soľ a piesok zafarbili na modro, červeno, žltu. Najprácnnejší bol prvý domček vysypávaný pieskom, potom druhý domček a najmenej práce mali chlapci s tretím domčekom postaveným z „tehál“. Výsledok práce je dôkazom tvorivosti a spolupráce žiakov, každý pridal svoju ruku k dielu. No najväčšou odmenou im bola radosť z práce, tvorby a to, že sme na výstavke prezentovali tieto domčeky pre predškolákov. Využili sme ich pri zápise prváčikov. Deti o nich rozprávali, hádali aká je to rozprávka, hrali divadielko o troch prasiatkach.

Ako sme vymysleli rozprávku O troch prasiatkach

Keďže mala rozprávka Tri prasiatka veľký úspech, pokúsili sme sa túto rozprávku zdramatizovať a zahrať divadielko pre predškolákov.

Časová dotácia: 2x45 minút

Miesto: telocvičňa

Pomôcky: Domčeky prasiatok, štipce, volejbalová sieť. Žiaci si urobili vlastné masky na tvár prasiatok a vlka.

Motivácia: Prezentovanie domčekov prasiatok, privítanie detí na zápise do prvého ročníka.

Postup: V telocvični sme na volejbalovú sieť zavesili štipcami domčeky prasiatok. Dramatizáciu sme realizovali na dvoch vyučovacích hodinách telesnej výchovy a čítania. Nechcela som zasahovať do tvorby a improvizácie. Rozprávku žiaci poznajú. My sme ju však zahrli trochu inak. Bolo nás deväť prasiatok a traja vlci. Deti sa sami rozdelili do skupín a tvorili vlastný scenár. Uvádzam ich vlastný scenár, ako vzniklo naše divadielko.

Scenár:

Rozprávač: Žili, nežili na lúčke pri lese prasiatka. Každé prasiatko si vymyslelo meno.

1. Prasiatko Ňufko: Kamaráti, poďme si postaviť domček! Ved' ako budeme bývať pod holým nebom?
2. Prasiatko Pufko: Hurá ideme!
3. Prasiatko Labka: Ale z čoho si domček postavíme?
4. Prasiatko Dubko: Ja viem, z piesku!
5. Prasiatko Čučko: Nie, nie! Z dreva!
6. Prasiatko Skočko: Nie, nie! Z tehál!

(Prasiatka sa hádajú a kričia jedno cez druhé. Prichádzajú vlci):

Vlci: Hej, prasiatka, čo sa tu hádate?

Prasiatka: Chceme si postaviť domček.

1. Vlk: Cha, cha! Načo vám je dom?
2. Vlk: Aj tak Vám ich zničíme.
3. Vlk: Tak, tak!

(Vlci odchádzajú do lesa).

7., 8., 9. Prasiatko Uško, Bruško, Tufko: My si postavíme domček z piesku.

Ňufko, Pufko, Labka: My si postavíme domček z dreva.

Dubko, Čučko, Skočko: A my si postavíme domček z tehál.

V ďalšom obraze nasleduje pantomíma. Prasiatka sa dajú do práce a budujú domy. Ukazujú a znázorňujú stavbu (podávajú si drevo, tehly, murujú atď.). Prichádzajú vlci a smejú sa im.

Vlci: Ha – ha – ha! Aj tak len fúkneme a domy vám zhodíme!

Prasiatka však pokračujú v stavaní domčekov. Tu sa naša rozprávka odlišuje od originálu. Žiaci vymysleli iný záver.

Rozprávač: Vlci sa v lese boja tmy. Prosia prasiatka, aby ich ubytovali.

1. Vlk: Prasiatka, prasiatka, prichýl'te nás, je nám zima a máme strach!
2. Vlk: Prosíme vás, budeme vaši kamaráti!

Bruško: Ale vy nás zožeriete!

3. Vlk: Nie, nie, my nejeme mäso, my sme vegetariáni.

Rozprávač: A tak všetko skončilo dobre. A tak sa všetci spriatelili a vlci žili s prasiatkami, každý v inom dome. Ktohovie či domčeky ešte stoja, ak pôjdete do lesa, dobre hľadajte, či ich tam uvidíte.

Moja pedagogická skúsenosť: Ako sa vám páčila táto rozprávka? Pri jej tvorbe sme sa príjemne zabalili a nasmiali. Žiaci vymýšľali mená aj netradičný dej rozprávky. Ja som korigovala scenár tak, aby nebol zbytočne dlhý a hovorila som rozprávača. Naša rozprávka mala úspech u našich predškolákov. Zahrli sme ju pri zápise do prvého ročníka.

3.4 Kašírovanie

Ciel'ová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: Priestorové vyjadrenie objektu. Výstavba proporcií a tvarov v priestorovom vyjadrení.

Ciele: Naučiť sa pracovať s odpadovým materiálom, vedieť vyjadriť svoje zážitky, modelovať a vytvoriť trojrozmerné predmety.

Časová dotácia: 3x45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Staré noviny, nádoba na lepidlo, štetce, tapetové lepidlo, voda.

Motivácia: Využitie starých novín. Staneme sa sochármi, vymodelujeme sochu.

Postup: Najskôr so žiakmi upravím triedu. Spojíme lavice po 3 až 4. Žiaci si posadajú dookola a lavice prikryjeme starými novinami. Do nádob som rozrobila tapetové lepidlo podľa návodu. Keďže som chcela, aby žiaci vyrábali podľa vlastnej fantázie, ukázala som im techniku kašírovania. Vyrobila som hada. Je to jednoduchý námet.

Had: 2 - 3 strany novín stočíme do dlhšieho pásu tak, že zakrúcame noviny a pevne ich spojíme. Ruky si namočíme do lepidlách a celého hada navlhčíme. Na podložku - môže to byť kartón, výkres, noviny si podľa šálky naznačíme tvar hada. Potom už iba modelujeme. Hada stočíme podľa nákresu a okolo neho oblepujeme kúsky natrhaných novín. Nezabúdame ísť neustále namáčať v lepidle (mne sa to najlepšie robí rukami, žiaci môžu použiť aj štetce). Postupne modelujeme a tvarujeme hlavu telo a chvost hada. Jeho tvár sa tak zdokonaľuje. Po zaschnutí - najlepšie na igelite - je plastika tvrdá a ľahká. Potom je to už iba na nás, či plastiku budeme ďalej upravovať - maľovaním temperovými farbami, alebo necháme v pôvodnom stave. Pri farebnej úprave je dobré sa vyhýbať prílišnému popisnému zobrazeniu - detaily. Deti vedieme radšej k farebnej štylizácii, nadsádzke, expresii.

Obrázok 7 Kašírovanie

Prameň: vlastný archív

Obrázok 8 Pokladnička 1

Prameň: vlastný archív

Obrázok 9 Pokladnička 2
Prameň: vlastný archív

Obrázok 10 Pokladnička 3
Prameň: vlastný archív

Obrázok 11 Sopka 1
Prameň: vlastný archív

Obrázok 12 Sopka 2
Prameň: vlastný archív

Obrázok 13 Had
Prameň: vlastný archív

Obrázok 14 Dinosaurus
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Kašírovanie je technika, pri ktorej využívame staré noviny. Je to vlastne modelovanie z papierovej hmoty, oblepovanie nejakého predmetu natrhávanými kúskami papiera. Môžu to byť noviny, alebo časopisy. Na lepenie som používala tapetové lepidlo. To sa mi osvedčilo najlepšie. Táto technika je veľmi vd'achná

pre tvorbu, napodobňovanie či modelovanie. Kašírovaniu sme venovali jeden deň dve vyučovacie hodiny a na ďalší deň jednu vyučovaciu hodinu. Žiaci pracovali zo zápalom, technika ich veľmi zaujala. Mojou úlohou bolo stať sa akýmsi poradným orgánom, chodila som od žiaka k žiakovi a radila som im ako pokračovať, ako lepiť atď. Do ich predstáv som však nezasahovala. Počas práce vládla príjemná a priateľská atmosféra. Deti mali z práce radosť a zážitok. Ukázalo sa však aj to, že niektorí žiaci nemali dostatok trpezlivosti na dokončenie svojho diela (mám v triede aj žiakov s ADHD).

So žiakmi som vyrábala najskôr malé plastiky, sošky, vtáčiky. Námety som volila podľa veku a zručnosti. Začíname od najjednoduchších útvarov ktoré sme konštruovali na ploche. Chlapcov veľmi zaujal nápad spolužiaka vyrobiť ostrov v mori so sopečným pohorím. Ďalší vyrobili figúrky, na ktoré použili balón a telo tvorila rúrka z toaletného papiera. Jedna žiačka si vyrobila pokladničku - prasiatko tak, že nafúknutý balón oblepila v niekoľkých vrstvách, potom vytvarovala rypáčik. Po uschnutí balón vytiahla a vystrihla otvor na peniaze. Pokladničku vymaľovala. Hotové výrobky musia schnúť 1 - 2 dni, Potom nasleduje konečná úprava. Výrobky sme namaľovali temperovými farbami. Ďalšími námetmi bolo slnko, dinosaurus, kôň, vtáčik, bocian, rybička. Výstavka našich prác bola nádherným ukončením nášho snaženia. Žiaci si svoje výrobky vzali domov, aby sa pochválili svojou šikovnosťou rodičom.

3.5 Zábavné odtlačky prstov

Cieľová skupina: 1 - 2. ročník

Tematický okruh: výtvarná hra , akčná maľba a kresba.

Ciele: Naučiť sa techniku odtlačania, rozvíjať predstavivosť a fantáziu, vytvoriť vlastný seriál.

Časová dotácia: 45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Temperové farby, plagátové farby, hubka na riad, voda, výkresy, čierna fixka, tuš, pero.

Motivácia:

Postup: Žiakom ukážem a popíšem techniku odtlačania.

Prvá časť:

1. Odstrihneme kúsok hubky na riad a položíme ho na noviny.
2. Štetcom nanesieme na hubky kúsok farby tak, aby trochu vsiakla.
3. Pritlačíme špičku prsta tak, aby sa prst nafarbil. Postup treba opakovať 2 – 3 krát.
4. Pritisneme prst opatrne na kúsok papiera (noviny). Zreteľný odtlačok získame, keď prst pritisneme druhý krát.

Takto vytvárame rôznofarebné odtlačky na celú plochu výkresu. Koža na končekoch prstov ma rôzne drobné ryhy. Žiaci ich pozorujú a skúmajúcich ich tvary – slučky, ryhy, oblúky. Keď máme odtlačky na celej ploche, necháme ich pár minút zaschnúť. Čas využijeme na upratanie temperiek, štetcov, hubiek a umývanie rúk.

Druhá časť: Vymýšľame vlastný seriál.

Úloha: Zadívate sa na svoje odtlačky. Predstavte si, že sú to miniatúrne postavičky. Pokúste sa podľa vlastnej fantázie a predstavy dokresliť im rúčky, nôžky a rôzne doplnky.

Zámerne nemenujem detaily, aby som žiakom nepodsúvala vlastné námety. Žiaci pomocou tušu a pera, alebo čiernej fixky dokresľujú postavám detaily. Tvoria tak vlastný seriál.

Obrázok 15 Odtlačky 1
Prameň: vlastný archív

Obrázok 16 Odtlačky 2
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Technika odtlačkov je pre žiakov veľmi zábavná. V prvej časti vyučovacej hodiny sa zabávali, a odtlačali svoje prsty. Všimla som si, že kreatívnejší žiaci robili odtlačky rôznofarebné a otáčali ich rôznymi smermi. Prevládali pastelové odtiene. Je vhodné upozorniť žiakov, aby nepoužívali tmavé, hnedé a čierne farby. V druhej časti hodiny žiaci dotvárajú, vymýšľajú postavičky. Uvádzam niekoľko nápadov, ktoré vymysleli:

- cirkus - skokani (dokreslili trampolínu)
- bankovní lupiči (masky, vrece s peniazmi)
- dedko a babka na prechádzke
- akrobat v cirkuse (cvičí na hrazde)
- detektív skúma stopy
- detí sa hrajú na lúke, na dvore
- tancujúce opičky
- lietajúci človečik na balónce
- autoopravár
- vodič auta
- traktorista a pod.
- svadba

Táto aktivita je veľmi vhodná pre mladších žiakov. Robila som ju s prvákmi i druhákmi. Pre svoju netradičnosť rozvíja tvorivosť a fantáziu, kreativitu. Práce sme hodnotili spoločne tak, že každý predstúpil pred spolužiakov a my ostatní sme hádali, čo znázorňujú malinký človečikovia a postavičky. Vždy po takejto zážitkovej aktivite kladiem žiakom otázky:

- Ako sa im tvorilo?
- Aký mali pri hre pocit?
- Čo sa im nepáčilo? Páčilo?

Táto aktivita mi pripomenula techniku odtlačania pečiatok zo zemiaku.

3.6 Vznášajúca loptička

Ciel'ová skupina: 2 - 3. ročník

Tematický okruh: práca s papierom, výstavba proporcií.

Ciele: Vyrobiť si vlastnú hračku

Časová dotácia: 45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: slamka, lepiaca páska, alobal, tvrdý papier, hrnček, ceruza, nožnice.

Motivácia:

Postup: Na hrubý papier obkreslíme dno hrnčeka. Kruh vystrihneme, označíme stred a prestrihneme po polomere do stredu. Vytvoríme kornútik tak, že strany spojíme a zlepíme. Malý kúsok takto vzniknutého kužela odstrihneme. Kratšiu časť slamky prestrčíme týmto otvorom, potom spodnú časť slamky skrátime. Prilepíme lepiacou páskou. Z kúska alobalu urobíme guľôčku veľkosti čerešne. Vložíme ju do kornútika, slamku ohneme a fúkame.

Úloha: Čo sa stane s guľôčkou? Prečo guľôčka poskakuje?

Keď do slamky fúkame, mieri vzduch pod alobalovú guľôčku. Tento silný tlak ju vyzdvihne do vzduchu, pretože vzduch prúdi nahor po stenách kornútika, rozprestiera sa a stráca tlak. Loptička poskakuje nad kornútikom podľa toho, či naň pôsobí silný, alebo slabý tlak vzduchu.

Obrázok 17 Loptička

Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Výroba tejto hračky nie je vôbec náročná. Žiaci to zvládli za jednu vyučovaciu hodinu. Dokonca vyrobili po dve hračky, aj pre súrodencov. Najťažšie bolo pre nich pripevniť kužel o slamku. Skúšali sme to s plastelínou, ale slamka sa posúvala. Preto sme použili radšej lepiacu pásku. Museli sa naučiť do slamky fúkať primeranou silou, aby udržali loptičku vo vzduchu. Urobili sme si súťaž vo fúkaní, kto udrží loptičku vo vzduchu najdlhšie. Veľmi zábavná aktivita. Vrelo ju odporúčam.

3.7 Krúžiaci had

Ciel'ová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: práca s papierom, koláž, symetria a asymetria.

Ciele: Precvičiť rysovanie kružnice, pochopiť čo je gravitačná sila. Vyzdobiť hada podľa fantázie.

Časová dotácia: 30 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Slamka, alebo ceruzka, farebný papier, kružidlo, pravítko, ceruza, nožnice, lepidlo.

Motivácia: ako si vyrobiť krúžiaceho hada

Postup: Najskôr urobíme stojan zo slamky (môže byť aj ceruzka) tak, že ho zapichnete do plastelíny. Základom hada bude koliesko, ktoré narýsujeme kružidlom. Vystrihneme ho a cez stred narýsujeme čiaru. Ďalšiu čiaru narýsujeme kolmo na tú prvú, tiež cez stred kruhu. V mieste kde sa pretínajú, začneme kresliť hadovu hlavu a od nej špirálovite hadie telo. Hadie telo môžeme ozdobiť, nalepiť kúsok farebného papiera, pokresliť. Potom po špirále vystrihneme, nalepíme hadovi jazyk a oči. Stred hlavy napichnete na stojan, zľahka ním pohybujeme, aby sa dokonale vyvážil.

Obrázok 18 Had 1

Prameň: vlastný archív

Obrázok 19 Had 2

Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Čo sme sa naučili? Všetko na zemi je priťahované gravitačnou silou. Aj had priťahovaný nadol a jeho váha sa rovnomerne rozkladá okolo stredového bodu, ktorý nazývame ťažisko. To je práve pod hadou hlavou. Táto aktivita je veľmi jednoduchá a žiakom sa veľmi páčila. Zistili sme, že keď rada dáme na radiátor, začne sa točiť (prúdenie teplého vzduchu). Niektorí chlapci si vyrobili dvoch hadov.

3.8 Quilling

Cieľová skupina: 1 - 3. ročník

Tematický okruh: vytváranie kompozície, symetria, základy proporcie.

Ciele: Precvičovanie jemnej motoriky, rozvíjanie predstavivosti, tvorivosti a fantázie, rozvoj priestorového cítenia.

Časová dotácia: 45 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Nastrihané prúžky farebného papiera od 2 do 10 milimetrov na dĺžku A4 (ja používam 5 mm), lepidlo, nožnice.

Motivácia: Výzdoba triedy na jar : včielky, chrobáčky, motýle, kvietky.

Postup: Vopred pripravíme prúžky z farebného papiera - na jedného žiaka asi 10 - 15 rôznofarebných prúžkov (možno použiť skartovačku). Je lepšie ak mladším žiakom pripravíme prúžky vopred. Starší žiaci si môžu nastrihať prúžky sami. Ukážem žiakom základnú špirálku, z ktorej potom stláčaním vytvorím požadovaný tvar, konce zlepíme. Základné tvary sú:

Potom vyzvem žiakom, aby sa pokúsili urobiť oblúbenú vec, predmet, alebo zvieratko.

Obrázok 20 Quilling 1
Prameň: vlastný archív

Obrázok 21 Quilling 2
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Quilling je nádherné umenie z papiera, je známe už stovky rokov. Je to veľmi jednoduchá a materiálovo nenáročná technika. Stačí iba kúsok zručnosti, osvojenia si techniky stáčania. Základom tejto techniky je rolovanie, stáčanie a tvarovanie prúžkov papiera, ktoré nakoniec aranžujeme a zlepujeme, vytvárame tak originálne vzory. Vytvárať môžeme kvietочки, srdiečka, zvieratká a veci, či dokonca šperky z drôtu. Touto technikou som vyrábala s prvákmi kvety, lúčne chrobáčky a motýle, vtáčiky. Všetko si vymysleli žiaci. Zaujímavé pre mňa bolo to, že dokázali vyrobiť napríklad včielku, motýľa, vtáčika. Aj keď nemali vyvážené proporcie, boli krásne, farebné a deti z nich mali radosť. Veľkým prínosom tejto techniky je precvičovanie jemnej motoriky prstov, trpezlivosti a predstavivosti. Svoje výrobky sme prezentovali na školskej výstavke ručných prác.

3.9 Hry na rozvíjanie tvorivosti vo výtvarnej výchove

Hra s líniou – alebo kresba zmizíkom

Cieľová skupina: 2. ročník

Tematický okruh: línia a hra s tvarmi

Ciele: Vedieť kresliť línie, čiary, rozvíjať predstavivosť.

Časová dotácia: 25 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: atrament, zmizík

Motivácia: Korčuľovanie na ľade zanecháva stopy vyryté v ľadovej ploche, zimná krajina. Ako si predstavuješ naozaj tuhú zimu? Čo budeš robiť? Ako sa v zime hráš?

Postup: Výkres A4 zatrieme celý atramentom. Necháme uschnúť. Zmizíkom kreslíme línie, akoby sme boli korčuľari na ľade., pohľad na zimu, hry v zime.

Úlohy: Zadávať sa na svoj výkres a pokús sa popísať, čo by si nakreslil. Môžu to byť postavy, zvieratko, mesiac, hviezdy. Pokús sa vytvoriť príbeh, rozprávku.

Obrázok 22 Zima

Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Táto technika veľmi dobre rozvíja predstavivosť a fantáziu. Žiaci sa pri práci zabávali, odhaľovali nové a nové tvary. Dokonale sa na tom precvičujú línie a proporcie. Niektorí žiaci kreslili abstraktné tvary, iní kreslili zvieratká a pod. Pri práci je potrebné žiakov inštruovať, aby atramentom zatreli celý papier. Je potrebné zakryť lavicu novinovým papierom. Ďalej je potrebné mať nový, nepoužívaný zmisík. Táto aktivita ma inšpirovala ku kresbe vetvičkami ihličnatých stromov.

Les

Cieľová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: výtvarné pozorovanie a kresba obrysov rôznych tvarov

Ciele: Pokúsiť sa vytvoriť hustý les netradičným materiálom – vetvičkou, rozvíjanie priestorovej orientácie, tvorivosti..

Časová dotácia: 25 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: ihličnany – vetvičky, výkres A4, atrament, nízka nádobka na atrament

Motivácia: Boli ste už v hustom lese? Ako to tam vyzerá? Ako rastú jednotlivé stromy?

Postup: Do väčšej alebo nie menšej nádoby nalejeme atrament (môže byť od Ramy, Perly). Miska poslúži dvojici žiakov. Lavicu prikryjeme novinami. Technikou namáčania vetvičiek a malby konárov najprv z jednej strany, potom z druhej strany sa pokúšame maľovať husté konáre. Je potrebné postup opakovať niekoľkokrát. Maľujeme stromy aj vzadu, po celej ploche výkresu. Atramentovým perom dokreslíme kmene.

Obrázok 23 Les

Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Vznikli nám tak úžasné práce hustého lesa. Aj táto netradičná forma kreslenia sa žiakom veľmi páčila.

3.10 Pranostiky

Ciel'ová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: výtvarné zobrazenie pranostiky

Ciele: Pochopiť čo je pranostika, pokúsiť sa výtvarne zobraziť obsah pranostiky.

Časová dotácia: 135 minút

Miesto: trieda

Pomôcky: Škatuľa, kniha pranostík, veľké plagáty 80x80 centimetrov, farbičky, fixky.

Motivácia: Pokúsime sa predpovedať počasie v televízii.

Postup: Vopred pripravím škatuľovú televíznu obrazovku. Urobím rám z veľkej škatule 80x80 centimetrov, bez dna. To bude naša televízna obrazovka. Žiakom rozdelím do 3 skupín po 3 - 4 žiakov. Každá skupinka si vyberie tri pranostiky a naučí sa ich naspamäť.

„A už sa začínajú televízne noviny.“ Žiaci postupne po skupinkách pristupujú k televízii. Deti radi hovoria o počasí, teraz však budú predpovedať počasie, pomocou pranostík. Postupne vstupujú na obrazovku a predpovedajú počasie. Napríklad „Dobrý večer Vážení diváci. Z východu na západ postupuje tlaková níz a bude pršať. Nebojte sa, studený a mokrý máj – v stodole raj! Oznamuje všetkým gazdom a hospodárom, že majú čakať na prejdenie troch zmrzliakov“.

Použila som tieto pranostiky:

- Gazda čaká na prejdenie troch zmrzliakov
- Chladný máj, jahody zrelé
- Studený máj, v stodole raj
- Suchý marec, mokrý máj - bude žito ako háj
- Ak chceš mať zemiaky skoro v hrnci, zasaď ich v marci
- Na Jozefa mráz, bude ovos dobre rásť
- Na svätého Marka, napijem sa z jarka
- Suchý máj - suchý rok
- Medardova kvapka 40 dní kvapká
- Na Panny Márie narodenie, lastovičiek rozlúčenie
- Po Matúši, čiapku na uši
- Michal, snehom kýchal
- Na Martina, medveď dvíha
- Keď je Katarína v blate, Kračún bude stáť na ľade

Správy o počasí sme si vypočuli a vieme, aké počasie náš čaká. teraz sa presunieme na koberec. Žiaci majú pripravené veľké hárky papiera.

Úloha: Vyberte si, podľa Vás najzaujímavejšiu pranostiku a výtvarne ju znázornite.

Pomôcka: kalendár, kde si môžu žiaci nájsť dátumy z pranostiky.

Obrázok 24 Apríl
Prameň: vlastný archív

Obrázok 25 Máj
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Moji žiaci veľmi radi kreslia a maľujú aj počas prestávok. Máme veľké hárky plagátov, kde na druhú stranu kreslia vlastné nápady, projekty. Využila som túto ich aktivitu a takto som ich motivovala k tvorbe - pranostika - ľudová predpoveď počasia. Táto práca bola však časovo trochu náročnejšia. Pracovali sme na nej každú hodinu výtvarnej výchovy asi tri týždne. Myslím, že sa im práce veľmi vydarili. Do ich práce som im nezasahovala, nechala som ich tvoriť to, čo si pod danou pranostikou predstavujú. Na záver sme si pranostiky vystavili na našej triednej výstavke a každá skupinka nám objasnila, čo stvárnila.

3.11 Maľba čajom a kávou - krokodíl

Cieľová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: akčná maľba netradičným materiálom

Ciele: Experimentovanie a maľovanie silným čiernym čajom a kávou.

Miesto: trieda

Pomôcky: Menšie nádoby, instantná káva, silný čierny čaj, ocot, citrónová šťava, štetec, výkres, fixka, varná kanvica, voda.

Motivácia: Viete, že maľovať môžeme aj bez farby? Ako? Uvidíte.

Postup: Uvaríme silný čaj z asi 8 - 10 vrecúšok čierneho čaju (môže byť aj sypaný) a instantnú silnú kávu. Pokým nám „farby“ vychladnú, urobíme náčrt dinosaura, alebo krokodíla na výkres ceruzou. Do menších nádob žiakom prelejeme farbiacu zmes kávu aj čaj. Žiaci podľa vlastnej fantázie vymaľujú svoje zvieratko. Citrónovou šťavou, alebo octom urobíme škvrny a celé zviera obkreslíme tmavohnedou fixkou. Dokreslíme zuby, nohy, oči a faktúry.

Obrázok 26 Krokodíl

Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Pri maľovaní čajom je potrebné upozorniť na to, aby nemaľovali s prílišným množstvom tekutiny. Je lepšie pretrieť plochu po uschnutí viackrát pre získanie tmavšieho odtieňa. Pri nanášaní citrónovej šťavy dávať ju po kvapkách, miesta na zvieratku vybieli. Zábavná a vtipná technika. Zvieratká sme vystrihli a pripevnili na špajľu. Žiaci hrali divadielko a svoje výrobky si zobrali domov.

3.12 Srdiečka pre mamičku

Ciel'ová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: vyšívanie

Ciele: Naučiť sa základné stehy, navliekať niť, urobiť prekvapenie pre mamičku

Miesto: trieda

Pomôcky: Výkres A4, ihly s tupým koncom, bavlnky, nožnice.

Motivácia: vyrobiť srdce k MDŽ

Postup: Vopred som pripravila makety v tvare srdca. Asi 1 cm od okraja som urobila hrubou ihlou dierky a v strede jednu väčšiu. Každý žiak sa najskôr naučil navliekať do ihly bavlnku, urobiť uzlík. Potom začali „vyšívať“ - vždy postupovali v tvare hviezdy - od stredu na okraj a späť.

Obrázok 27 Srdiečka

Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Pre túto aktivitu som sa rozhodla hlavne preto, lebo som zistila, že väčšina žiakov nemá skúsenosti zo šitím, ani s vyšívaním. Žiakom chýba zručnosť, ich jemná motorika sa nemá ako precvičovať. Keďže na tvrdý podklad sa vyšíva ľahšie, skúsili sme takúto alternatívu. Bola som prekvapená, ako trpezlivo vedeli niektorí chlapci pracovať a vyšívať. Urobili naozaj pekné darčeky. Problémom bolo ukončovanie, keď im došla bavlnka (v tom som im pomohla). Vyšívanie sa im veľmi zapáčilo, čo ma inšpirovalo k tomu, aby sme si vyšili vlastnú záložku do knihy.

3.13 Ako sme si urobili Betlehem

Cieľová skupina: 3. ročník

Tematický okruh: kompozícia, základy proporcie, priestorové vyjadrenie

Ciele: Vyrobiť vlastné bábky, rozvíjať priestorovú orientáciu, kreativitu a zručnosť pri práci s kartónom a papierom.

Miesto: trieda

Pomôcky: Kartónové kúsky veľkosti 15x25 centimetrov, biele výkresy, lepidlo, farbičky, fixky, polystyrén, taviaca pištoľ, špajle.

Motivácia: V jeden predvianočný deň sme sa so žiakmi rozprávali o tom, ako by sme si vyzdobili našu triedu. Dohodli sme sa, že si urobíme vlastný Betlehem.

Postup: Žiakov rozdelím do štyroch skupín. Každá skupina rozmýšľa a dáva návrhy ako to budeme realizovať.

Otázky:

- Čo bude základňa, na ktorú Betlehem uložíme?
- Aké vysoké budú postavy?
- Ktoré postavy a zvieratká budeme vyrábať?
- Ako ich upevníme?
- Ako ich speníme, aby pekne držali?

Chcela som, aby sami žiaci rozmýšľali nad spôsobom stavby. Postupným dialógom som ich priviedla k tvorivej aktivite. Každá skupinka si vzala jednu úlohu.

1. skupina - zruční chlapci vymysleli, že do škatule budeme špendlíkmi zapichovať postavy. Ponúkla som im možnosť použitia polystyrénu. Obalili sme ho zeleným krepovým papierom. Potom nám už práca išla od ruky. Vyrobili všetky zvieratká.
2. skupina - vyrobila zo škatule maštal'ku a padajúcu kométu.
3. skupina - vyrobila anjela, stromy, Jozefa a Máriu.
4. skupina - vyrobila Ježiška, kolísku a troch kráľov.

Práce bolo veľa a tak sme pracovali celý týždeň. Žiaci trpezlivo kreslili postavy najskôr na obyčajný výkres, ktorý sme nalepili na kartón, čím sme ho spevnili. Z druhej strany sme lepiacou páskou prilepili špajle a zapichli do polystyrénovej základne.

Obrázok 28 Betlehem 1
Prameň: vlastný archív

Obrázok 29 Betlehem 2
Prameň: vlastný archív

Moja pedagogická skúsenosť: Ešte som nevidela všetkých svojich žiakov takto spolupracovať. Pomáhali si navzájom a chceli dokončiť náš projekt čo najskôr. Keďže sme ho dokončili ešte pred odchodom na vianočné prázdniny, vystavili sme ho na školskej chodbe pod náš vianočný stromček a takto si umocnili atmosféru najkrajších sviatkov roka. Tento projekt robili samostatne, pomohla som im len s umiestňovaním maštale, bolo potrebné použiť taviacu pištoľ.

ZÁVER

Cieľom práce bolo vytvoriť súbor námetov výtvarných činností. Tieto námety som realizovala so žiakmi 1 - 4. ročníka. Žiakov námety zaujali, vďaka práci rôznymi výtvarnými technikami. V rámci realizovaných činností získali veľa nových skúseností, poznatkov. Výtvarná výchova napomáha rozvíjať kľúčové kompetencie u žiakov, ako sú tvorivosť, samostatnosť, komunikatívnosť, spolupráca v skupine. Žiakom je potrebné umožniť vzájomnú spoluprácu, čiže komunikáciu. Na hodinách by mala prevládať tvorivá atmosféra.

Každá hodina výtvarnej výchovy, ktorá smeruje kurčitému cieľu, predpokladá premyslenú prípravu a skúsenosti pedagóga, ktorý si zvolí také metódy práce, aby zodpovedali schopnostiam a zručnostiam žiakov, vychádza z ich prirodzenej potreby, aktivity záujmu. Znalosť vyučovacích metód, snaha o ich aplikáciu do procesov vzdelávania, by mala patriť medzi dôležité pedagogické zručnosti učiteľa.

Dúfam, že námety v mojej práci budú učiteľom, nielen výtvarnej výchovy, tvorivým vnuknutím, podnetom k tvorbe. Na záver by som chcel povedať, že aktívne zapojenie žiaka do činnosti, využívanie aktivizačných metód, zmysluplné a tvorivé objavovanie výtvarného sveta dieťaťom je úplne v rukách učiteľa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. ATKINSON, R. L. 2003. Psychologie. 2. vydanie. Portál. Praha. 2003. ISBN: 80-7178-640-3
2. BALEKA, J. Výtvarné umění – výkladový slovník. 1. vydanie. Academia. Praha. 2002. ISBN: 80-200-0609-5.
3. CUMMING, R. 2007. Velký ilustrovaný průvodce umění: malířství, sochařství, umělci, styly, školy. 3.vydanie. Slovart. Praha. 2007. ISBN: 978-80-7209-971-9
4. ČERNÁ, M. 2002. Dějiny výtvarného umění. 3. vydanie. IDEA SERVIS. Praha. 2002. ISBN: 80-85970-41-4
5. PETTY, G. 2006. Moderní vyučování. 1. vydanie. Portál. Praha. 2006. ISBN: 80-736-7172-7